[ਆਦਿ ਅੰਗ ੧੩੩]

ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥ ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ ॥ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ ॥ ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਨਾਨਕ ਪਿਆਸ ਮਨਾ ॥ ਚੇਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਇ ਲਗਾ ॥੨॥

ਚੇਤ—ਮੰਗਲ ਦੀ ਪਉੜੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਸੂਰਜ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਨੇ, ਜੁਗਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੇਤ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਹੀਨਾ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਉਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਗੋਵਿੰਦੁ=ਗੋ=ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਵਿੰਦ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਵਾ—ਗੋ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਬਿੰਦ=ਰੱਖਿਆ, ਵਾ—ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਵਾ—ਗੋ=ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਿੰਦ=ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਰਾਧੀਐ=ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਸਿਮਰੀਏ, ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਘਣਾ=ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ, ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਜੋ ਤੋਲਿਆ ਮਾਪਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। [**ਘਣਾ—**ਇਹ ਪਦ ਸਿੰਧੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਬਹੁਤਾ, ਅਧਿਕ] ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਨ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਾਂ ਦਾ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੌਕਿਕ ਗਾਥਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ—"ਦਿਲ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦੇ ਦਿਲ ਜਾਣਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਤਾਰ ਮੀਆਂ।" ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਪੀਹਾ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਤੰਗਾ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਘਣਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਈਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਸ਼ੋਕ, ਗਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੂੰਜ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਾਇਕੀ ਚਿੰਤਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਕਬੀਰ ਚੁਗੈ ਚਿਤਾਰੈ ਭੀ ਚੁਗੈ ਚੁਗਿ ਚੁਗਿ ਚਿਤਾਰੇ ॥**
ਜੈਸੇ ਬਚਰਹਿ ਕੂੰਜ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਰੇ ॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੧]

ਐਸਾ ਚਿੰਤਨ ਤਾਂ ਕੂੰਜ ਨੇ ਭੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਭੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ? ਜੀਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਝ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਬੇਗਾਨੇ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਮਿੱਤਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਯਥਾ— **੧. ਕਬੀਰ ਸੁਖੁ ਨ ਏਂਹ ਜੁਗਿ ਕਰਹਿ ਜੁ ਬਹੁਤੇ ਮੀਤ ॥** [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੫]

੨. ਜਬ ਹੀ ਨਿਰਧਨ ਦੇਖਿਓ ਨਰ ਕਉ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿ ਸਭ ਭਾਗੇ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੩]

੩. ਬਿਪਤਿ ਪਰੀ ਸਭ ਹੀ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿਤ ਕੋਊ ਨ ਆਵਤ ਨੇਰੈ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੪]

੪. ਇਹ ਜਗਿ ਮੀਤੁ ਨ ਦੇਖਿਓ ਕੋਈ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੩]

ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਸੰਪੈ ਕਉ ਈਸਰੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸੰਪੈ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖੇ ਕੀ ਪਾਈਐ ॥**

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੩੭]

ਸੋ, ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਪੂਰਬਲੇ ਲੇਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਨਿਸਫਲ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ—ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੀਅ ਸਨ—ਪਤੀ, ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਪੱਸਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਵਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਇਆ ਰਾਜਾ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਚੱਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਿਪਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਸੂਰੀ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੀ ਸੂਰੀ ਬਣ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਘੁਰ-ਘੁਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਨੇ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮਮਤਾ ਦੀ ਮਾਰੀ ਉਸੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਪਤੀ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ। ਤਪੱਸਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ। ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ, ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਵਰ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਹੇ, ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਪਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਪੀਪਾ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੀਪਾ ਭਗਤ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ, ਦੇਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗੋ। ਇਸਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥**

[ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੮੭੪]

ਬਾਲਮੀਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਤੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥** [ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੭੨੬]

ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਸਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਯਥਾ— **ਤਨ ਚੇਤਨ ਚੇਤਨ ਹੇਤ ਭਯੋ॥ ਭਵ ਭੋਗਨ ਹੇਤੁ ਨ ਦੈਵ ਦਯੋ॥**
ਇਤਿ ਹੇਤੁ ਜਨੋ ਤੁਮ ਭੋਗ ਤਜੋ॥ ਤਨ ਮਾਨਸ ਮੋਂ ਨਿਜ ਬ੍ਰਹਮ ਭਜੋ॥੪੭॥

[ਵੈਰਾਗ ਸ਼ਤਕ, ਅਧਿ: ੧੦]

ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਨੂੰ ਬਿਰਛ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਜੜ੍ਹ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਚਿੰਤਨ ਕਿਥੇ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਹੁਣ ਮਨੁੱਖਾ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਨ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗੂੰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਚਿੰਤਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਭਾਵ ਫਿਰ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ:

ਯਥਾ— **ਚਾਰਿ ਪਾਵ ਦੁਇ ਸਿੰਗ, ਗੁੰਗ ਮੁਖ, ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈਹੈ॥**

[ਗੂਜਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੫੨੪]

ਐਸੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਘਣਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰੀਏ। ਅਨੰਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਦਿਸਣ ਵਾਲੇ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਨਿਆਇਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਖੋਪਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸੋ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਅਨੰਦ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀ ਅਨੰਦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਆਨੰਦੁ ਆਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਆਨੰਦੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣਿਆ॥**

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੧੭]

੨. ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ॥
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੭]

ਇਸੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੋਰ ਵੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਜਨ ਵਿੱਚੋਂ ਅਨੰਦ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਵਿਖਿਆਨੰਦ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਭਜਨਾਨੰਦ ਹਰਿ ਦਾਸ॥**
ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਭਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਸ॥੧੨॥ [ਵਿਚਾਰਮਾਲਾ, ਅਧਿ: ੮]

ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਟੋਰੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟੋਰੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜੂਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਟੋਰੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ੋਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਟੋਰੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਡੁਲ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **੧. ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਲਾਜੀਅਹਿ॥** [ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੬੨]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

੨. ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਚੰਦਰ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਇਓ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਇੰਦਰ ਸਹਸ ਭਗ ਪਾਇਓ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸੀਸ ਦਸ ਰਾਵਣ ਘਾਏ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਕਟਕ ਕੈਰਵਨ ਕੇ ਘਾਏ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉਂ ਨੇਹੁੰ ਛੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰ ਜਾਨਹੁ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਕਾਲ ਬਿਆਪਿਉ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉਂ ਨੇਹੁੰ ਭੋਗ ਪ੍ਰਿਤ੍ਰਿਆ ਜੋ ਕਰਹੀ॥
ਹੋ ਅੰਤ ਸੁਆਨ ਕੀ ਮਿਤ੍ਰੂ ਹਾਥ ਲੇਡੀ ਕੇ ਮਰਹੀ॥ [ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਨੂਪ ਕੌਰ, ਪਾਤ: ੧੦]

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਖ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਬਣਿਆ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁਖ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਨ ਮਾਂਗਿਆ ਭਾਵੈ॥**
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੦]

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੋਤਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਗੈ ਅੰਧਾ॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ॥**
ਜੈਸੇ ਸਿੰਬਲ ਦੇਖਿ ਸੂਆ ਬਿਗਸਾਨਾ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਮੂਆ ਲਪਟਾਨਾ॥
[ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੬੫]

ਜੋ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਹੈ ਇਹ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲੇ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸੁਆਸ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਰਚਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਰਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਛਿੰਦਰ ਨਾਥ ਰਾਜੇ ਅਮਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਥੋਂ ਗੋਰਖ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਯਥਾ— **ਸੁਣਿ ਮਾਛਿੰਦ੍ਰਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ॥ ਵਸਗਤਿ ਪੰਚ ਕਰੇ ਨਹ ਡੋਲੈ॥**
[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੮੭੭]

ਪਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਹੈ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਨਾ ਡੁਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸੁਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੰਦ ਦੇ ਮਾਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਮਸਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਗਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦੇਹ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਤੁਰੀਆ, ਅਤੀਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਘਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਤੁਧੁ ਚਿਤਿ ਆਏ ਮਹਾ ਅਨੰਦਾ॥** [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੪੯]

੨. ਅਨਦੋ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੫੨]

ਸੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਹੀ ਘਣਾ ਅਨੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦ=ਦ੍ਵੈਤ ਤੋਂ ਅਨ=ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਹਉ ਹਉ ਮੈ ਮੈ ਵਿਚਹੁ ਖੋਵੈ॥ ਦੂਜਾ ਮੇਟੈ ਏਕੋ ਹੋਵੈ॥** [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੪੩]

੨. ਨਾਨਕ ਚੇਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਜੇ ਹਰਿ ਵਰੁ ਘਰਿ ਧਨ ਪਾਏ॥
[ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੧੦੯]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲਖਸ਼ਣ ਦਸਦੇ ਹੋਏ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. **ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੇ ਹਰਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਿ ॥**

[ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੬੫੧]

੨. **ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥**
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ [ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੧੯]

ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਲ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ ਗਵਾਇਓ ॥**

[ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੨੦]

ਇਕੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ-ਵਿਕਲਪ ਫੁਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗਨਕਾ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਤੋਤੇ ਪਾਸੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਖਵਾਉਣਾ ਕੀਤਾ। ਅਜਾਮਲ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਰਾਇਣ ਰੱਖੀਂ, ਇਸ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਬਾਲਮੀਕ ਨੂੰ ਮਰਾ-ਮਰਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਰਾਮ ਕੇ ਰਾਮ ਕਹੁ"।

ਯਥਾ— ੧. **ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥**
ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੩]

੨. **ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥**
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥ [ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੨੦]

੩. **ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥ ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥**

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੯੫]

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਮ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਜਪਦੀ ਹੈ, ਪਰ :

ਯਥਾ— ੧. **ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥**
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ [ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੪੯੧]

੨. **ਮਨਮੁਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਿ ਥਕੇ ਮੈਲੁ ਨ ਸਕੀ ਧੋਇ ॥** [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੩੯]

ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਲ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੁ=ਮਾਲਕ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂੰਜੀ ਦੇ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਕੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਬਾਹਰ ਭੇਜੇ ਕਿ ਜਾਉ ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਲਿਆਉ ਤਾਂ ਜੋ ਨਫ਼ਾ ਖੱਟ ਕੇ ਘਰ ਆਵੇ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸਫਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪੀ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਖੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਸਫਲਾ ਹੋਇਆ।

ਯਥਾ— **੧. ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੂ ਕੋ ਗਨੀਐ॥ ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਨੀਐ॥**

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੨]

੨. ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੋ ਜਨੁ ਜਪੈ ਸੋ ਆਇਆ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨਿ ਭਜਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਬਾਣੁ॥

[ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੧੮]

੩. ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ਹੈ ਇਕ ਮਨਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੫੭੯]

ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਜੂਨਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਆਸ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੋ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਸੁਆਸ ਅਸੀਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸੌਣ ਅਤੇ ਭੋਗਣ ਵਿੱਚ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਜੂਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— **ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਭੋਜਨ ਭੋਗ ਭੈ ਇਹ ਪਸੁ ਪੁਰਖ ਸਮਾਨ॥**
ਨਰਨ ਗਿਆਨ ਨਿਜ ਅਧਿਕਤਾ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾ ਪਸੁ ਜਾਨ॥੧੩॥

[ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ, ਅਧਿ: ੩]

ਸੋ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **੧. ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੧]

੨. ਏਕ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੈ ਨਾਹਿ ਮਨਿ॥
ਜੈਸੇ ਸੂਕਰੁ ਸੁਆਨ ਨਾਨਕ ਮਾਨੋ ਤਾਹਿ ਤਨੁ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੮]

ਸਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੀ ਦੇਹ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਪਸ਼ੂ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਥੇ ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਸੂਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਤਾ ਮਾਲਕ ਦਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਾਲਕ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੱਕ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੰਢਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਕੁੱਤੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ।

ਯਥਾ— **ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਉ ਸਦਾ ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹੀ ਨਿਤ॥**
ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਭਜਉ ਇਕ ਮਨਿ ਹੁਇ ਇਕ ਚਿਤਿ॥

[ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੮]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਸਾਕਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੂਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਤੇ ਸੂਕਰ ਭਲਾ ਰਾਖੈ ਆਛਾ ਗਾਉ ॥**
ਉਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਪੁਰਾ ਮਰਿ ਗਇਆ ਕੋਇ ਨ ਲੈਹੈ ਨਾਉ ॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੨]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਣਾ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— **੧. ਪਸੂ ਮਿਲਹਿ ਚੰਗਿਆਈਆ ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ ॥**
ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਆਦਮੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣ ਕਰਮ ਕਰੇਹਿ ॥ [ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੪੮੯]

੨. ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਪਸੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ ॥
[ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੮੭੦]

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਰੂਪ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਸਭਨਾ ਸਾਹੁਰੈ ਵੰਞਣਾ ਸਭਿ ਮੁਕਲਾਵਣਹਾਰ ॥**
ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਸਹ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੦]

ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ। ਜਪ-ਤਪ ਰੂਪੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਗਣ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੀ) ਤਾਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੀ ਸੁਹਾਗਣ ਬਾਰੇ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਵਿਅੰਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਸਾਹੁਰੈ ਢੋਈ ਨ ਲਹੈ ਪੇਈਐ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥**
ਪਿਰੁ ਵਾਤੜੀ ਨ ਪੁਛਈ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਉ ॥੩੧॥ [ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੯]

ਜਿਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥ ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਊ ॥**
[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੨]

੨. ਭਗਵੰਤ ਭਗਤ ਕਉ ਭਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਆਦਰੁ ਦੇਵਤ ਜਾਮ ॥
[ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੨]

੩. ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਾਜਨਾ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੋ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੪੨੫]

ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ ॥

ਇੱਕ ਛਿਨ ਮਾਤਰ ਵੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਣਾ=ਜਣਿਆ ਭਾਵ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ=ਨਿਸਫਲ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਜਣਾ=ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਰਿਆਂ ਦੇ ਤੁਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. **ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥** [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯]

੨. **ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਵਿਣੁ ਪਾਣੀਐ ਰਹੈ ਨ ਕਿਤੈ ਉਪਾਇ ॥**
ਤਿਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਸੰਤੁ ਨ ਜੀਵਈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥
[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੫੯]

ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਆਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਜੋ ਸੁਆਸ, ਜੋ ਛਿਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਸੁਆਸ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਲਾਂ ਵਿੱਚ ਥਲਿ=ਥਲਾਂ (ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਜਗ੍ਹਾ) ਵਿੱਚ, ਮਹੀ=ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਲਿ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਣਾ=ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਵਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਜਲਿ=ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਥਲਿ=ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਹੀ=ਸਥੂਲ ਦੇਹੀ, ਅਲਿ=ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਵਣਾ=ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥**
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੯੬]

੨. **ਜਿਥੈ ਜਾਈਐ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤਿਥੈ ਹਰਿ ਸਾਈ ॥** [ਵਾਰ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੫੧]

੩. **ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ॥** [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੭]

੪. **ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ ॥**
ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢਿ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥ [ਦਸਮ, ਅੰਗ ੨੯੩]

ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਆਪਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤੇ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬੋਲ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਸ ਥੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਥੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਥੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. **ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥**
ਊਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ ॥
[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੭]

੨. **ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥**
ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥
[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੮੪]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਆਪਕ ਤਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਨੇਤਰ ਹੋਰ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ॥** [ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੭੭]

ਪਰ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਪਰ ਕੋਲ ਖੜੇ ਤਿਰਲੋਚਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਘਿਉ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜਾਗ ਲਾ ਕੇ ਦਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਦਹੀਂ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਮਟਕੀ ਬਣਾਵਾਂਗੇ

ਤਨੁ ਕਰਿ ਮਟੁਕੀ ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਿਲੋਈ॥ [ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੪੭੮]

ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕੂਚੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ, ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਰੂਪ ਧੂਪ ਦੇ ਕੇ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਤਤ ਮਿਥਿਆ ਦਾ ਬਿਵੇਚਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਜਾਗ ਲਾ ਕੇ, ਬਿਬੇਕ ਰੂਪ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮ ਦਮ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਗੁਲੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਕੁੜ ਪਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਰੂਪ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਰਿੜਕਣਾ ਕਰਾਂਗੇ :

ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥
ਸਹਿਜ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ॥ [ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੪੭੮]

ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਮੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਮੱਖਣ ਤੋਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਘਿਉ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ॥

ਜਿਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਚਿਤਿ=ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਦੁਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਸਜਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖ ਦੇਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦਾ ਗਣਾ=ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਦੁਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ਜੰਮਣਾ-ਮਰਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਯਥਾ—ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਇ ਕੈ ਪਉਦੇ ਨਰਕ ਅੰਧ੍ਯਾਰ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੪੨੬]

ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਰਾਵਿਆ=ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਣਾ=ਉਤਮ, ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਭਾਗ ਹਨ। ਵਾ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਣਾ=ਮਣਾਂ ਮੂੰਹੀ ਭਾਗ ਹਨ। ਵਾ—ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਤਾਈਂ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕਈ ਝੂਰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਸੇ ਹੀ ਜਿਨਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ ਨੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵਿਆ=ਮਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ਬਡ ਭਾਗੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਨੁ॥**
[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੫]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

੨. **ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਅਪੁਨਾ ਪਾਇਓ॥** [ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੫]

੩. **ਵਡ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਹਉਮੈ ਤਜੈ ਵਿਕਾਰ॥** [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੪੧੭]

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਨਾਨਕ ਪਿਆਸ ਮਨਾ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚਦਾ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਯਥਾ— ੧. **ਜੈਸੀ ਭੂਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਨਾਜ॥ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਸੇਤੀ ਕਾਜ॥**
ਜੈਸੀ ਮੂੜ ਕੁਟੰਬ ਪਰਾਇਣ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਾਇਣ॥
[ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ, ਅੰਗ ੧੧੬੪]

੨. **ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਹਰਿ ਆਸ ਪੁਜਾਵਹੁ ਹਰਿ ਦਰਸਨਿ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ॥**
[ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੬੨]

੩. **ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ॥ ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ॥**
ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ॥
[ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੬]

੧. ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ (ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਲ-ਪਾਣੀ ਛਕਦੇ ਸਨ।
੨. ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ, ਪਕੇ ਫੁਲਕੇ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆ ਪਹੁੰਚਦੇ।
੩. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ ਪਤੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕਦੇ ਸਨ।
੪. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ।

ਚੇਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਇ ਲਗਾ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਾਂਗੇ। ਵਾ—ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੀ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਫਲਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ੧. **ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ॥**
ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾ ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਕੋਰਿ॥
[ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੦੧]

੨. **ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ॥**
ਪਾਇ ਲਗਉ ਮੋਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਕੋਊ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਬਡਭਾਗੀ॥
[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੦੪]

੩. **ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਮੈ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ ਤਿਸੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਣਾ ਦੇਵਾ॥**
[ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੫੬੧]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਵਾ—ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਖ਼ਯਾਤ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤਿਅੰਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਈਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਸਕੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com